

PRIRUČNIK O REGISTRIMA STVARNIH VLASNIKA (RSV)

**CZECH
AID**

TRANSITION

Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic

PRIRUČNIK O REGISTRIMA STVARNIH VLASNIKA (RSV)

SADRŽAJ

UVOD	04
1. GLOBALNI STANDARDI ZA TRANSPARENTNOST STVARNOG VLASNIŠTVA	06
1.1. Standardi FATF-a (Preporuke 24. i 25.)	06
1.2. Standardi OECD-a o transparentnosti i razmjeni podataka u poreske svrhe	06
1.3. Pravni okvir EU (4AMLD–6AMLD i AML Uredba 2024/1624)	07
2. OSNOVNI PRINCIPI TRANSPARENTNOSTI STVARNOG VLASNIŠTVA	09
2.1. Jasna pravna definicija	09
2.2. Cjelovit obuhvat	09
2.3. Dovoljan nivo detalja	09
2.4. Centralni registar	10
2.5. Strukturirani i interoperabilni podaci	10
2.6. Dostupnost podataka	10
2.7. Verifikacija podataka	10
2.8. Ažurne i istorijske evidencije	10
3. REGISTAR STVARNIH VLASNIKA (RSV)	11
3.1. Uloga i značaj RSV-a	11
3.2. Obveznici registracije	14
3.3. Koji podaci moraju biti dostavljeni?	14
3.4. Vrijeme prikupljanja i ažuriranja podataka o stvarnom vlasniku	17
3.5. Verifikacija podataka o stvarnom vlasništvu	17
3.6. Ažurne i istorijske evidencije	18
3.7. Sankcije i primjena sankcija	19
3.8. Pristup registru	20
ZAKLJUČAK	24

UVOD

Transparentnost vlasništva nad kompanijama i vrijednom imovinom predstavlja jedan od ključnih stubova savremenih sistema za borbu protiv korupcije i sprečavanje pranja novca (AML). Kako Bosna i Hercegovina napreduje u procesu evropskih integracija, potreba za jasnim, pouzdanim i lako dostupnim podacima o stvarnom vlasništvu postaje sve izraženija.

U današnje vrijeme korupcija, organizovani kriminal i nezakoniti finansijski tokovi predstavljaju najveće rizike kako za javne institucije, tako i za privatni sektor. Korporativne strukture se nerijetko zloupotrebljavaju za skrivanje identiteta stvarnih vlasnika, transfer nezakonite imovine ili prikrivanje kontrole nad donošenjem odluka. Transparentnost stvarnog vlasništva igra ključnu ulogu u sprečavanju ovakvih zloupotreba i u jačanju integriteta finansijskih i ekonomskih sistema.

Funkcionalan i pouzdan registar stvarnih vlasnika (RSV) nije samo administrativna obaveza; on predstavlja snažan instrument za očuvanje integriteta tržišta, jačanje vladavine prava i podršku efikasnom nadzoru nadležnih organa. Kvalitetni registri imaju ključnu ulogu u sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, identifikaciji korupcijskih rizika, unapređenju korporativne odgovornosti, obezbjeđivanju poštene konkurencije i zaštiti procesa javnih nabavki.

U kontekstu Bosne i Hercegovine, transparentnost stvarnog vlasništva je posebno značajna zbog dugogodišnjih izazova u upravljanju, rizika od zarobljavanja države, ograničenih kapaciteta za sprovođenje zakona i rastućih međunarodnih očekivanja u procesu pristupanja EU. Funkcionalan, kredibilan i centralizovan sistem stvarnog vlasništva doprinio bi jačanju povjerenja u institucije, unapređenju integriteta javnih nabavki, podršci radu istraživačkih novinara i civilnog društva, te demonstrirao iskrenu posvećenost evropskim standardima u pogledu transparentnosti, odgovornosti i vladavine prava.

Globalna borba protiv korupcije i finansijskog kriminala zasniva se na nekoliko ključnih međunarodnih okvira: preporukama FATF-a, direktivama EU o sprečavanju pranja novca, standardima Globalnog foruma OECD-a, UN Konvenciji protiv korupcije (UNCAC) i Inicijativi za transparentnost ekstraktivne industrije (EITI). Svi ovi instrumenti zahtijevaju od država da obezbijede da nadležni organi imaju pristup adekvatnim, tačnim i ažurnim podacima o licima koja u krajnjoj instanci imaju vlasništvo ili kontrolu nad pravnim licima i pravnim aranžmanima.

1. GLOBALNI STANDARDI ZA TRANSPARENTNOST STVARNOG VLASNIŠTVA

Globalni standardi postavljaju temelje za efikasnu transparentnost stvarnog vlasništva i obavezuju države da uspostave sisteme koji mogu spriječiti finansijski kriminal, unaprijediti odgovornost i omogućiti međunarodnu saradnju. Iako svaki od ovih okvira ima svoj specifični fokus, zajedno čine usklađen skup obaveza koji usmjerava način na koji se dizajniraju i funkcionišu Registri stvarnih vlasnika širom svijeta.

1.1 Standardi FATF-a (Preporuke 24. i 25.)

Radna grupa za finansijsko djelovanje (FATF) postavlja globalne standarde za transparentnost stvarnog vlasništva. Preporuke FATF-a 24. i 25. nalažu državama da omoguće pravovremeni pristup adekvatnim, tačnim i ažurnim podacima o stvarnim vlasnicima pravnih lica i pravnih aranžmana. Ovi standardi posebno naglašavaju verifikaciju podataka o stvarnom vlasništvu, nadzor zasnovan na procjeni rizika, pristup podacima za nadležne organe i srazmjerne sankcije za nepoštovanje propisa.

Ključna očekivanja obuhvataju:

- jasne definicije stvarnog vlasnika koje obuhvataju i vlasništvo i kontrolu,
- sistematsko prikupljanje podataka o stvarnim vlasnicima,
- uvođenje mehanizama verifikacije koji su ugrađeni u registar,
- uspostavljanje djelotvornih nadzornih struktura,
- sankcije koje su srazmjerne i imaju odvraćajući učinak.

1.2 Standardi OECD-a o transparentnosti i razmjeni podataka u poreske svrhe

Globalni forum OECD-a fokusira se na transparentnost u poreske svrhe. Države članice su dužne obezbijediti dostupnost, pouzdanost i međunarodnu razmjenu podataka o stvarnom vlasništvu. Nalazi vršnjačkih stručnih procjena dosljedno ističu da jurisdikcije moraju uspostaviti snažne mehanizme za identifikaciju stvarnih vlasnika, vođenje adekvatnih evidencija i saradnju s međunarodnim partnerima.

Ovi standardi potvrđuju princip da nepotpuni ili nepouzdana podaci o stvarnom vlasništvu narušavaju poresku pravičnost, olakšavaju nezakonite finansijske tokove i podrivaju međunarodni finansijski integritet.

1.3. Pravni okvir EU (4AMLD–6AMLD i AML Uredba 2024/1624)

Evropska unija je uspostavila jedan od najobuhvatnijih pravnih okvira za transparentnost stvarnog vlasništva. Serija direktiva o sprečavanju pranja novca (AML) obavezuje države članice da formiraju centralne registre stvarnih vlasnika, definišu postupke verifikacije, uspostave jasna pravila pristupa i uvedu snažne sankcije. Nova AML uredba, koja će se direktno primjenjivati od 2027. godine, dodatno usklađuje definicije stvarnih vlasnika, uvodi jedinstvene nadzorne standarde i uspostavlja Upravu za sprečavanje pranja novca EU (AMLA).

U cjelini, evropska pravila stavljaju akcenat na:

- centralizaciju evidencija o stvarnom vlasništvu,
- prekograničnu dostupnost podataka,
- digitalnu interoperabilnost,
- strukturirane formate za podatke o stvarnim vlasnicima, i
- unaprijeđenu dubinsku provjeru za visokorizične strukture.

Okvir

FATF (Preporuke 24. & 25.)

Ključni zahtjevi

- Adekvatni, tačni i ažurni podaci o stvarnim vlasnicima
- Omogućavanje pristupa nadležnim organima
- Mehanizmi verifikacije
- Srazmjerne i odvraćajuće sankcije

Zašto je važno

FATF postavlja **globalne standarde**, a njihovo poštovanje obezbjeđuje da države ne budu percipirane kao jurisdikcije visokog rizika, čime se istovremeno jača međunarodna saradnja u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

EU AML direktive (4AMLD–6AMLD) i AML Uredba 2024/1624

- Centralizovani registri stvarnih vlasnika
- Postupci verifikacije
- Javni pristup (uz zaštitu privatnosti)
- Snažne sankcije
- Usklađene definicije (od 2027.)
- Uspostavljanje EU Uprave za sprečavanje pranja novca (AMLA)

Pravila EU imaju **pravno obavezujući karakter** za države članice i zemlje koje su u procesu pristupanja. Ispunjavanje tih standarda je od suštinskog značaja za evropske integracije BiH, jačanje institucionalnog kredibiliteta i usklađivanje s pravnom tekovinom EU (acquis).

OECD Globalni forum o transparentnosti i razmjeni podataka u poreske svrhe

- Dostupnost i pouzdanost podataka o stvarnim vlasnicima
- Vođenje odgovarajućih evidencija
- Djelotvorna međunarodna razmjena podataka
- Vršnjačke stručne procjene

OECD standardi se fokusiraju na **poresku transparentnost**, doprnose sprečavanju utaje poreza i nezakonitih finansijskih tokova, te obezbjeđuju pravičnije oporezivanje u prekograničnom kontekstu. Vršnjačke stručne procjene dodatno stvaraju spoljašnji pritisak na države da usklade svoje prakse s ovim standardima.

2. OSNOVNI PRINCIPI TRANSPARENTNOSTI STVARNOG VLASNIŠTVA

Djelotvorna transparentnost stvarnog vlasništva zasniva se na skupu temeljnih principa koji obezbjeđuju kvalitet, upotrebljivost i vjerodostojnost podataka. Ovi principi prevode globalne standarde u praktične sistemske zahtjeve.

2.1. Jasna pravna definicija

Sva pravna lica (korporativni subjekti) i pravni aranžmani koji mogu raspolagati imovinom moraju biti zakonski obavezani da dostave podatke o stvarnom vlasništvu. U to spadaju kompanije, fondacije, udruženja, partnerstva, trustovi i druge slične strukture. Izuzeci moraju biti strogo ograničeni, transparentni i valjano opravdani. Pojam stvarnog vlasništva mora biti precizno i nedvosmisleno definisan u zakonu, uz dovoljno nizak prag vlasništva ili kontrole kako bi se otkrili svi relevantni vlasnički i kontrolni interesi (npr. 25% vlasništva ili više, ili kontrola ostvarena na drugi način).

2.2. Cjelovit obuhvat

Sva relevantna pravna lica i pravni aranžmani moraju biti zakonski obavezani da dostave podatke o stvarnom vlasništvu. U to spadaju kompanije, fondacije, udruženja, partnerstva, trustovi i sve strukture koje mogu raspolagati imovinom ili je prenositi. Svaki izuzetak mora biti strogo definisan, opravdan i transparentan.

2.3. Dovoljan nivo detalja

Registar mora prikupljati dovoljno podataka da bi se nedvosmisleno utvrdilo ko je stvarni vlasnik i na koji način vrši kontrolu. To uključuje identifikacione podatke, procenat učešća u vlasništvu, prirodu vlasništva ili kontrole, kao i opis indirektnih vlasničkih veza ili složenih struktura.

2.4. Centralni registar

Podaci o stvarnom vlasništvu moraju biti pohranjeni

u jedinstvenom, centralizovanom registru. Centralizovani sistem obezbjeđuje dosljednost, unapređuje nadzor i omogućava efikasniju provjeru (verifikaciju) i analizu od strane nadležnih organa. Centralni registar treba da funkcioniše kao digitalni repozitorij u kojem se čuvaju zakonske izjave o stvarnom vlasništvu i koji se redovno i kontinuirano ažurira.

2.5. Strukturirani i interoperabilni podaci

Podaci moraju biti mašinski čitljivi, standardizovani (npr. BODS) i tehnički interoperabilni s registrima poslovnih subjekata, poreskim upravama, sistemima javnih nabavki, jedinicama za finansijsko-obavještajne poslove i zemljišnim registrima. Interoperabilnost omogućava pouzdaniju provjeru i smanjuje administrativno opterećenje.

2.6. Dostupnost podataka

Različite korisničke grupe: nadležni organi, obveznici, novinari, organizacije civilnog društva i šira javnost – treba da imaju pristup odgovarajućem nivou podataka o stvarnom vlasništvu. Pravila o pristupu treba da uravnoteže potrebu za transparentnošću sa zahtjevima zaštite privatnosti, uz obezbjeđivanje efikasnog nadzora i primjene dužne pažnje.

2.7. Verifikacija podataka

Mehanizmi verifikacije moraju obezbijediti tačnost i potpunost dostupnih podataka o stvarnim vlasnicima. To podrazumijeva provjeru identiteta, pregled relevantne dokumentacije, unakrsnu provjeru s drugim bazama podataka, detekciju anomalija i unaprijedene kontrole za subjekte visokog rizika.

2.8. Ažurne i istorijske evidencije

Pravovremeno izvještavanje je od ključnog značaja. Registri treba da obavezuju pravna lica da blagovremeno prijave promjene i održavaju istorijske zapise kako bi se sačuvala sljedivost podataka, uključujući i informacije o raspuštenim ili neaktivnim entitetima.

3. REGISTAR STVARNIH VLASNIKA (RSV)

3.1. Uloga i značaj RSV-a

Registar stvarnih vlasnika (RSV) predstavlja ključni mehanizam transparentnosti koji omogućava otkrivanje i sprečavanje nezakonitih aktivnosti, poput korupcije, pranja novca, utaje poreza i zloupotrebe pravnih lica, kroz identifikaciju fizičkih lica koja u krajnjoj instanci imaju vlasništvo ili kontrolu nad pravnim licima i pravnim aranžmanima. Povećanjem vidljivosti vlasničkih struktura registar smanjuje prostor za anonimnost kao jedan od ključnih faktora koji omogućava finansijske zloupotrebe.

Kvalitetan registar stvarnih vlasnika jača integritet u javnom i privatnom sektoru. On omogućava organima reda, poreskim upravama i nadzornim institucijama pravovremen pristup relevantnim podacima. Istovremeno, pruža podršku preduzećima koja sprovode dubinsku analizu, kao i novinarima, organizacijama civilnog društva i široj javnosti, koji imaju ključnu ulogu u otkrivanju nepravilnosti. Globalni istražni slučajevi, uključujući Panama Papers i Pandora Papers, pokazali su kako netransparentne vlasničke strukture mogu prikriti nezakonite aktivnosti i kako transparentnost doprinosi njihovom razotkrivanju.

U mnogim državama, uključujući i Češku Republiku, u skladu sa zahtjevima EU Direktiva o sprječavanju pranja novca, pravna lica su u obavezi da utvrde svoje stvarne vlasnike i prijave ih u centralizovani registar. Time se onemogućava skrivanje vlasničkih i kontrolnih struktura iza složenih pravnih aranžmana ili nominovanih lica.

Javna dostupnost Registra stvarnih vlasnika obezbjeđuje dodatni sloj djelotvornosti i odgovornosti. Omogućavanje javnog pristupa povećava stepen transparentnosti, osnažuje civilno društvo i jača tržišni integritet na nekoliko načina:

- a) Unaprijeđena korporativna transparentnost: Kada su podaci o vlasničkoj strukturi dostupni javnosti, nedozvoljeni akteri teže mogu sakriti svoj identitet kroz anonimnost. To doprinosi stabilnijem poslovnom ambijentu i pojednostavljuje sprovođenje dubinske analize od strane finansijskih institucija, investitora i poslovnih partnera.
- b) Podrška nadzoru od strane novinara i civilnog društva: Javni registri omogućavaju novinarskim redakcijama, nevladinim organizacijama i nadzornim grupama da nezavisno istražuju sumnjive finansijske tokove i pozivaju subjekte na odgovornost. Globalne istrage poput Panama Papers i Pandora Papers pokazale su koliko je važna javna dostupnost vlasničkih podataka.
- c) Poboljšane javne nabavke i mjere protiv korupcije: U postupcima javnih nabavki, pristup podacima o stvarnom vlasništvu omogućava nadležnim organima da prepoznaju sukobe interesa, otkriju moguće koluzivne radnje i spriječe dodjelu ugovora subjektima koji su pod kontrolom politički izloženih lica ili pojedinaca povezanih s prevarnim radnjama.
- d) Jačanje međunarodne saradnje: Javni registri olakšavaju i prekograničnu saradnju, jer stranim vlastima i drugim zainteresovanim stranama omogućavaju neposredan pristup podacima o vlasništvu, bez potrebe za složenim pravnim zahtjevima ili formalnim mehanizmima međuvladine pomoći.

Iako se javni pristup mora uskladiti sa zahtjevima u pogledu privatnosti i zaštite podataka, iskustva iz Evrope i drugih regiona pokazuju da koristi od transparentnosti nadmašuju potencijalne rizike, posebno kada su na snazi adekvatne zaštitne mjere. Sveukupno, javni Registar stvarnih vlasnika predstavlja ključni instrument za jačanje finansijskog integriteta, smanjenje prostora za zloupotrebu finansijskog sistema i promovisanje pravednije i transparentnije ekonomije.

Postoje 4 opšta razloga zašto je važno znati ko je stvarni vlasnik:

- Stvarni vlasnik je fizičko lice koje u krajnjoj instanci posjeduje ili kontroliše kompaniju. Poznavanje identiteta te osobe omogućava da se ona drži odgovornom za postupke i odluke kompanije, čime se sprečava zloupotreba korporativnih struktura za nezakonite ili neetičke radnje.
- Kriminalci često koriste složene i netransparentne vlasničke strukture za pranje novca, finansiranje terorizma, izbjegavanje nacionalnih i međunarodnih sankcija i druge oblike nezakonitih radnji. Identifikacija stvarnih vlasnika ključna je za otkrivanje takvog kriminalnog ponašanja.
- Banke i investitori moraju poznavati stvarne vlasnike kako bi procijenili reputaciju, integritet i potencijalne finansijske rizike povezane s određenom kompanijom. Ti podaci pomažu u smanjenju rizika od poslovanja sa subjektima uključenim u ilegalne aktivnosti.
- Javno dostupni podaci o stvarnim vlasnicima doprinose većem povjerenju u poslovni i finansijski sistem. Transparentnost unapređuje korporativno upravljanje, poboljšava integritet tržišta i podržava napore u borbi protiv finansijskih krivičnih djela, uključujući utaju poreza, pranje novca i druge nezakonite radnje.

3.2. Obveznici registracije

Evropsko zakonodavstvo nalaže državama članicama da obezbijede dostupnost podataka o stvarnom vlasniku ne samo za kompanije i druga pravna lica, već i za trustove i druge pravne aranžmane, uključujući fiducijarne strukture i srodne entitete.

U skladu s EU AML direktivama i FATF standardima, sva pravna lica i pravni aranžmani koji mogu posjedovati imovinu dužni su da registruju svoje stvarne vlasnike. Tu spadaju:

- društva sa ograničenom odgovornošću, akcionarska društva, partnerstva i zadruge;
- udruženja, fondacije, komore, sindikati i druge neprofitne organizacije;
- evropske kompanije i prekogranične strukture;
- trustovi, fiducijarne strukture i drugi slični aranžmani gdje su pravno priznati.

Izuzeci treba da budu svedeni na minimum, jasno opravdani i precizno definisani kako bi sistem ostao sveobuhvatan i djelotvoran.

3.3. Koji podaci moraju biti dostavljeni?

Prema evropskoj regulativi, subjekti upisani u Registar stvarnih vlasnika obavezni su dostaviti osnovne podatke koji identifikuju njihove stvarne vlasnike. To podrazumijeva informacije koje omogućavaju utvrđivanje fizičkog lica koje u krajnjoj instanci posjeduje ili kontroliše kompaniju ili drugi pravni aranžman. Ove informacije obično obuhvataju lične podatke stvarnog vlasnika (ime, datum rođenja, državljanstvo i prebivalište), kao i opis prirode i obima vlasničkog udjela ili drugog oblika kontrole koji ostvaruje.

Obim podataka koje pravna lica i pravni aranžmani moraju prikupljati i čuvati o svojim stvarnim vlasnicima, a koje se upisuju u Registar stvarnih vlasnika, nije potpuno definisan FATF preporukama niti EU AML direktivama. U skladu s međunarodnom praksom, uključujući i praksu Češke Republike, potrebno je dostaviti sljedeće podatke o stvarnim vlasnicima:

 Vrsta podataka	 Opis	 Zašto je važno
Puno pravno ime	Zvanično ime stvarnog vlasnika kao u ličnoj karti/pasošu	Osigurava jedinstvenu identifikaciju osobe i sprečava lažno predstavljanje ili zabunu sa licima sličnog imena.
Datum i mjesto rođenja	Tačan datum i mjesto rođenja	Omogućava razlikovanje lica istog imena i pomaže u otkrivanju nepravilnosti (npr. slučajevi kada su kao vlasnici navedeni maloljetnici).
Državljanstvo/a	Sva državljanstva stvarnog vlasnika	Pruža kontekst u pogledu obaveza prema određenoj jurisdikciji i ukazuje na potencijalne rizike u jurisdikcijama visokog rizika.
Zemlja boravišta	Trenutna zemlja boravišta	Povezuje lice s pravnim sistemom i omogućava poreskim organima da sprovedu svoje nadležnosti.
Stalna adresa	Puna kućna adresa	Potvrđuje postojanje fizičkog lica i olakšava primjenu lokalnih zakona.
Adresa za korespondenciju / uslužna adresa	Alternativna adresa ako je različita od stalne adrese	Osigurava pouzdanu komunikaciju i urednu dostavu zvaničnih obavještenja.

 Vrsta podataka	 Opis	 Zašto je važno
Podaci iz nacionalne lične karte / pasoša	Broj, datum izdavanja, datum isteka, nadležni organ koji je izdao identifikacioni dokument	Obezbeđuje jedinstvene identifikatore i omogućava verifikaciju podataka poređenjem sa zvaničnim registrima.
Poreski identifikacioni broj	Domaći ili strani poreski identifikacioni broj	Omogućava poreskim organima da vrše unakrsne provjere poreskih obaveza i spriječe utaju poreza.
Priroda vlasništva / kontrole	Vlasnički udio, glasačka prava ili drugi mehanizmi kontrole	Otkriva stvarni uticaj lica i sprečava prikrivanje kroz fragmentisano vlasništvo.
Datum sticanja kontrole	Kada je lice postalo stvarni vlasnik	Uspostavlja hronološki trag vlasništva i omogućava istorijsku sljedivost.
Izmjene podataka o stvarnom vlasniku	Izmjene podataka nakon prestanka ili promjene vlasništva/ kontrole	Obezbeđuje ažurnost registra i sprečava da zastarjeli podaci utiču na istrage.
Podaci o ovlaštenom podnosiocu podataka (deklarantu)	Lice ili određeno nefinansijsko preduzeće i zanimanje – DNFBP (npr. notar, advokat) koje dostavlja podatke	Osigurava odgovornost za tačnost dostavljenih podataka i obezbeđuje postojanje kontakt osobe za eventualne upite.

3.4. Vrijeme prikupljanja i ažuriranja podataka o stvarnom vlasniku

Preporuke FATF-a zahtijevaju da podaci o stvarnom vlasniku budu „adekvatne, tačne i ažurne“. Da bi se to obezbijedilo, podaci o stvarnom vlasniku prikupljeni prilikom registracije moraju se redovno pregledavati i ažurirati svaki put kada dođe do promjene stvarnog vlasništva. Zbog toga se podaci o stvarnom vlasniku prikupljaju:

- tokom registracije pravnog lica: podaci o stvarnom vlasniku moraju biti dostavljeni prilikom registracije pravnog lica.
- kada nastupi promjena: pravna lica su dužna da registru blagovremeno prijave svaku promjenu stvarnog vlasništva. Uobičajeno je da države propišu rok za prijavu izmjena, najčešće do 30 dana.

3.5. Verifikacija podataka o stvarnom vlasništvu

Jedan od ključnih izazova za svaki registar stvarnih vlasnika jeste obezbijediti da podaci prikupljeni u početnoj fazi budu potpuni i tačni, te da se njihov integritet očuva kroz redovno ažuriranje. Verifikacija predstavlja skup provjera i procedura kojima se potvrđuje da su dostupni podaci o stvarnom vlasništvu u određenom trenutku vjerodostojni i potpuni. Provjera identiteta i statusa stvarnih vlasnika, kao i potvrda njihove tačnosti, obaveza je propisana FATF preporukama. Ove provjere mogu se primjenjivati u različitim fazama u sistemu prijavljivanja, s ciljem osiguranja kvaliteta i pouzdanosti podataka.

Tokom postupka verifikacije potrebno je provjeriti podatke koji se odnose na:

- pravno lice (ili lica).
- stvarnog vlasnika (ili vlasnike).
- status stvarnog vlasnika (tj. osnov i način ostvarivanja vlasništva ili kontrole); i
- lice (ili lica) koja podnose izjavu.

Mehanizmi za provjeru podataka prilikom dostave trebaju uključivati:

- provjeru da vrijednosti odgovaraju poznatim i očekivanim obrascima;
- utvrđivanje da su dostavljeni podaci stvarni i postojeći, kroz upoređivanje s postojećim sistemskim i drugim državnim registrima;
- provjeru dokaza u odnosu na originalnu dokumentaciju.

Po prijemu dostavljenih podataka, nadležna agencija treba proaktivno vršiti njihovu provjeru kako bi identifikovala eventualne greške, nelogičnosti ili zastarjele unose, te po potrebi zatražila dodatna objašnjenja ili izvršila njihovo uklanjanje ili ažuriranje. Za takve postupke agencija mora imati jasno definisanu zakonsku ulogu, mandat i ovlaštenja.

Takođe je neophodno uspostaviti mehanizme za generisanje upozorenja, i to kako kroz obavezu subjekata koji rade s podacima o stvarnom vlasništvu da prijavljuju uočena neslaganja, tako i kroz uspostavljanje sistema za automatsko prepoznavanje sumnjivih obrazaca na osnovu raspoloživog iskustva i prikupljenih podataka.

3.6. Ažurne i istorijske evidencije

Podaci moraju biti ažurni, a istorijske evidencije uredno održavane. Zakonom bi trebalo propisati da se podaci za prvu registraciju i sve naknadne promjene stvarnog vlasništva dostavljaju pravovremeno, uz obavezu ažuriranja podataka u kratkom, jasno definisanom roku nakon svake promjene.

Propisivanje redovnog ažuriranja podataka, uz obavezu da takva ažuriranja obuhvate sve promjene nastale od posljednje prijave, omogućava sprovođenje revizije i umanjuje rizik da pravna lica prikriju kratkoročne promjene u stvarnom vlasništvu.

Zakonom mora biti propisana obaveza prijavljivanja svake promjene u stvarnom vlasništvu. Podaci se moraju čuvati razuman i precizno definisan broj godina, uključujući i za pravna lica koja su neaktivna ili raspuštena.

3.7. Sankcije i primjena sankcija

Postojanje adekvatnih sankcija i njihova djelotvorna primjena doprinosi usklađivanju sa zahtjevima za objavljivanje i unapređuje kvalitet i korisnost podataka. Ovo je ujedno i obaveza predviđena preporukama FATF-a. Uvođenje sankcija koje mogu biti izrečene stvarnom vlasniku, registrovanim službenicima kompanije i samom pravnom licu koje podnosi prijavu obezbjeđuje da odvrćajući efekat sankcija obuhvati sva ključna lica, subjekte i aranžmane uključene u proces prijavljivanja.

Potrebno je propisati djelotvorne, srazmjerne, odvrćajuće i primjenjive sankcije za svako nepostupanje u skladu s obavezom prijavljivanja, uključujući:

- Neprijavljivanje.
- Zakašnjela prijava.
- Nepotpuna prijava.
- Prijavljivanje netačnih podataka.
- Namjerno prijavljivanje lažnih podataka; i
- Uporno kršenje propisanih obaveza.

Sankcije treba da obuhvate sva lica uključena u podnošenje prijave i ključne osobe pravnog lica, uključujući:

- stvarnog vlasnika (ili vlasnike),
- lice koje podnosi prijavu,
- službenike kompanije,
- pravno lice koje podnosi prijavu.

Sankcije treba da obuhvate i administrativne i krivične kazne. Da bi imale stvarno odvraćajući efekat i kako ne bi bile tretirane samo kao uobičajen trošak poslovanja, finansijske kazne za kršenje propisanih obaveza treba odrediti u dovoljno visokom iznosu i dopuniti ih nefinansijskim kaznama. Sistem sankcija i njihova primjena moraju biti funkcionalni i djelotvorni, što podrazumijeva jasno utvrđivanje nadležnog organa za njihovo sprovođenje, obezbjeđivanje neophodnih resursa, zakonskih nadležnosti i ovlaštenja za njihovu primjenu, kao i automatizaciju procesa sankcionisanja gdje god je to izvodljivo.

3.8. Pristup registru

Sve kategorije korisnika koje mogu koristiti podatke o stvarnom vlasništvu za realizaciju utvrđenih ciljeva, bilo unutar institucija vlasti ili izvan njih, treba da imaju pristup dovoljnom obimu podataka kako bi ih mogli koristiti na svrsishodan način. Ovaj pristup treba obezbijediti bez suvišnih ograničenja i u skladu s važećim zakonskim propisima koji uređuju pitanja privatnosti i zaštite podataka.

Objavljivanje podataka o stvarnom vlasništvu doprinosi ostvarivanju brojnih legitimnih ciljeva od javnog interesa, poput nadzora poreskih obveznika, unapređenja korporativne odgovornosti i jačanja povjerenja na tržištima. Omogućavanje javnog pristupa određenim podacima o stvarnom vlasništvu može dodatno povećati njihovu vrijednost i pojačati njihov efekat, jer proširuje krug korisnika izvan nadležnih organa. Tako se poslovnim subjektima, novinarima, inostranim organima reda i građanima širom svijeta omogućava nesmetan pristup ovim podacima za potrebe istraga, dubinskih analiza, procjene rizika i nadzora.

Dostupnost ovih podataka mora biti uravnotežena s rizikom povrede privatnosti i u potpunosti usklađena sa zakonima o zaštiti podataka i privatnosti. U praksi to znači da svrha objavljivanja i jasna pravna osnova moraju biti precizno definirani zakonom. Različite kategorije korisnika mogu imati pristup ograničenim skupovima neophodnih podataka kroz sistem slojevitog pristupa. Potencijalni negativni efekti objavljivanja treba da budu prepoznati i umanjeni koliko god je to moguće, npr. kroz primjenu odgovarajućeg režima zaštite.

Prema propisima EU o stvarnom vlasništvu, države članice dužne su osigurati sljedeće:

- Nadležni organi i jedinice za finansijsko-obavještajne poslove imaju neograničen pristup podacima o stvarnim vlasnicima.
- Članovi javnosti koji mogu dokazati legitimni interes imaju pristup najmanje podacima koji se odnose na ime, mjesec i godinu rođenja, državu prebivališta i državljanstvo stvarnog vlasnika, kao i prirodu i obim njegovog vlasničkog interesa. Pristup može biti uslovljen online registracijom ili naplatom naknade, ali iznos te naknade ne smije prelaziti stvarne troškove obezbjeđivanja pristupa podacima, uključujući troškove održavanja i razvoja registra.
- U izuzetnim slučajevima, pristup se može ograničiti ukoliko bi otkrivanje podataka izložilo stvarnog vlasnika nesrazmjernom riziku, poput prevare, otmice, iznude, uznemiravanja, nasilja ili zastrašivanja, ili ako je stvarni vlasnik maloljetno lice ili lice koje je na drugi način pravno nesposobno. Svako izuzeće odobreno u takvim slučajevima mora biti zasnovano na individualnoj procjeni i ne smije ograničavati pristup nadležnih organa i finansijsko-obavještajnih jedinica tim podacima.

Kao primjer uspješne prakse može se navesti Češka Republika, čiji je registar stvarnih vlasnika prepoznat kao jedan od najnaprednijih i najdetaljnijih u Evropskoj uniji. Podaci koje

sadrži u većini slučajeva su pouzdani, a pristup registru je tehnički omogućen bez većih ograničenja.

Među ključnim prednostima češkog sistema izdvaja se visoka transparentnost, budući da su opcije pretrage i izvodi iz registra javnosti dostupni besplatno, u ograničenom obimu i bez potrebe za prethodnom registracijom korisnika. Ovakav nivo pristupačnosti nije podjednako primijenjen u svim državama članicama EU.

Pored toga, češki registar se svrstava među korisnički najpristupačnije sisteme, što omogućava efikasniji javni nadzor nad evidentiranim podacima. Međutim, javnosti nije omogućena pretraga prema stvarnom vlasniku; pretrage se mogu vršiti isključivo po imenu pravnog lica ili njegovom matičnom broju. U tom smislu, posebno se izdvajaju države poput Poljske, gdje je pretraga prema stvarnom vlasniku omogućena.

Češki zakon predviđa različite nivoe pristupa Registru stvarnih vlasnika, u zavisnosti od vrste korisnika:

- *Javni pristup Registru stvarnih vlasnika je ograničen.* Javnosti su dostupni samo podaci o imenu stvarnog vlasnika, državi prebivališta, mjesecu i godini rođenja, državljanstvu, vrsti funkcije i procentu vlasničkog udjela ukoliko taj udio predstavlja osnov njihove pozicije. Javne pretrage moguće su isključivo prema imenu ili matičnom broj pravnog lica, a dostupni su samo djelimični izvodi. Ovaj vid pristupa je besplatan putem zvanične web stranice: <https://esm.justice.cz/ias/issm/rejstrik>.
- *Subjekti koji podliježu propisima o sprečavanju pranja novca imaju sveobuhvatan daljinski pristup ažurnim i istorijskim podacima u registru, ali pristup nije neposredan.* Oni najprije moraju podnijeti zahtjev za daljinski pristup, koji potom obrađuje Ministarstvo pravde. Za odobravanje daljinskog pristupa i obradu zahtjeva ne naplaćuju se nikakve naknade.

- *Javni notari imaju ograničen pristup Registru stvarnih vlasnika. Mogu pristupiti evidencijama koje su sami unijeli ili na kojima su radili, kao i generisati izvode, ali ne mogu pretraživati čitav registar putem aplikacije. Njihova uloga u podnošenju dokumentacije je takođe specifična: notari mogu sudu, putem prijave, dostaviti prateću dokumentaciju koju prime od podnosioca zahtjeva, čime ta dokumentacija postaje dostupna sudu. Međutim, nemaju pristup dokumentima kojima centralno upravlja sud.*
- *Izvještajni subjekti imaju neposredan pristup ažurnim i istorijskim izvodima putem web stranice registra, pod uslovom da se autentifikuju kroz sistem podatkovnih poštanskih sandučića. Nasuprot tome, pristup stvarnih vlasnika je ograničeniji: oni ne mogu direktno dobiti potpuni izvod o pravnom licu u kojem su registrovani, već moraju podnijeti formalni zahtjev sudu.*

ZAKLJUČAK

Funkcionalan Registar stvarnih vlasnika predstavlja više od samog zahtjeva za usklađenost – riječ je o strukturnoj reformi koja unapređuje vladavinu prava, finansijski integritet i demokratsku odgovornost. transparentnost stvarnog vlasništva postala je međunarodno prihvaćen standard, inkorporiran u FATF okvir, OECD mehanizme poreske transparentnosti i EU sistem sprečavanja pranja novca. Države koje su uspostavile funkcionalne i pouzdane registre redovno bilježe značajna poboljšanja u otkrivanju finansijskog kriminala, zaštiti javnih sredstava i stvaranju transparentnog i konkurentnog poslovnog ambijenta.

U kontekstu Bosne i Hercegovine, uspostavljanje sveobuhvatnog, tačnog i interoperabilnog registra stvarnih vlasnika ima izuzetno važnu stratešku dimenziju. On neposredno podstiče bolju institucionalnu saradnju, unapređuje efikasnost istražnih postupaka i omogućava obveznicima da primjenjuju dosljednu dubinsku analizu zasnovanu na procjeni rizika. Pored toga, pruža značajnu podršku novinarima, organizacijama civilnog društva i javnosti u prepoznavanju sukoba interesa, otkrivanju skrivenih vlasničkih mreža i jačanju demokratskog nadzora. Zbog svega navedenog, registar stvarnih vlasnika predstavlja ključni mehanizam za unapređenje integriteta kako u javnom, tako i u privatnom sektoru.

Kredibilan BOR također igra ključnu ulogu u procesu pristupanja BiH EU. Transparentnost stvarnog vlasništva nalazi se u središtu prioriteta vladavine prava EU prema poglavljima 23 i 24, i sve se više integriše u oblasti politike kao što su finansijski nadzor, javna nabavka, oporezivanje i borba protiv organizovanog kriminala. Usvajanjem registra koji ispunjava tehničke i pravne standarde EU, BiH bi signalizirala spremnost da se uskladi sa akvizitima EU, ojača institucionalni kredibilitet i unaprijedi kapacitete za

borbu protiv finansijskog kriminala, podstiče transparentnost u javnom i privatnom sektoru te gradi veće povjerenje sa međunarodnim partnerima i investitorima.

Kredibilan registar stvarnih vlasnika takođe ima ključnu ulogu u procesu pristupanja BiH Evropskoj uniji. Transparentnost stvarnog vlasništva predstavlja jedno od središnjih pitanja u okviru prioriteta vladavine prava EU iz poglavlja 23. i 24., a sve je snažnije ugrađena i u oblasti politika kao što su finansijski nadzor, javne nabavke, oporezivanje i borba protiv organizovanog kriminala. Uvođenjem registra koji ispunjava tehničke i pravne standarde EU, BiH bi pokazala spremnost da se uskladi s pravnom tekovinom EU, ojača institucionalni kredibilitet i unaprijedi kapacitete za borbu protiv finansijskog kriminala, poveća nivo transparentnosti u javnom i privatnom sektoru i učvrsti povjerenje međunarodnih partnera i investitora.

Transparency International u BiH

Sjedište

Adresa:

Krfska 64e, 78000 Banja Luka

Telefon:

+387 51 224 520

+387 51 224 521

Fax:

+387 51 216-369

Email:

info@ti-bih.org

Ispostava

Adresa:

Zmaja od Bosne 20, 71 000 Sarajevo

Telefon:

+387 33 220 049

Fax:

+387 33 220 047

www.tibih.org